

Утицај основних карактеристика и садржаја савременог рата на теоријско и практично обликовање операција

Љубиша Гавриловић, пуковник*

Увод

Рат, као сложена друштвено-историјска појава позната од настанка организованих група до садашњих дана, јесте сукоб две или више страна које међусобне неспоразуме и проблеме не могу да реше мирољубивим методама и средствима. Према обиму ангажованих снага, постоје локални, регионални и светски ратови. Савременим се сматрају ратови који су вођени у непосредној прошлости и који ће се водити у блиској будућности.

После распада Варшавског уговора и Совјетског Савеза у свету су остали један пакт и једна велика сила – Сједињене Америчке Државе. Руска Федерација, која је економски исцрпљена, тренутно није значајнија сила у свету. Међутим, због нуклеарног потенцијала који поседује значајна је препрека Западу и Сједињеним Државама. Наиме, они не желе да се сукобе са њом, поготову због њене доктрине, према којој може прва да употреби нуклеарно оружје у случају да буде нападнута. Земље чланице Европске уније, иако економски веома јаке, због немогућности производње комплетног наоружања и војне опреме потребних за рат,¹ још увек се озбиљније не супротстављају САД, тим више што су САД последњих година спремне да чине разне уступке тим земљама. Остале економски и војно јаке земље – Кина, Јапан, Иран и Индија – засад остају по страни јер њихови интереси нису значајније угрожени.

Мала је вероватноћа, дакле, да дође до ратних сукоба већих размера, али су зато могући локални ратови с ограничењима у погледу снага, времена и простора, што је веома значајно за мале и средње развијене земље. При томе, велике силе ће првенствено тежити да остваре сопствене интересе неоружаним дејствима (економско исцрпљивање, блокаде и специјалне снаге међународних организација,² посреднички ратови³ и, на крају, ангажовање сопствених оружаних снага). На основу искуства, такви ратови се, по правилу, најављују ра-

¹ Аутор је наставник у Школи националне одбране.

² Тренутно једино САД и РФ могу да производе комплетно наоружање и војну опрему потребну за рат.

³ То је потврђено у Ираку и агресији НАТО-а на СР Југославију.

⁴ Други ратује, а велике силе користе резултате рата.

ди придобијања јавног мњења, а нападе најчешће изводе коалиционе снаге.⁴ Припреме за рат су дуготрајне због добијања сагласности међународних организација и сопствених парламената, као и због припреме коалиционих снага. При томе се тежи да се прикупи што више података о земљи која ће бити нападнута (економски и војни потенцијали, распоред снага итд.) да би се акција извела са што мање губитака. Када ситуација није довољно јасна и нема довољно података, НАТО не ангажује своје снаге.

Карактеристике савремених ратова

Карактеристике савремених ратова могу да се сврстају у три групе:

- потврђене карактеристике претходних ратова;
- еволуција својстава претходних ратова;
- особености савремених ратова.

Потврђене карактеристике претходних ратова

Под потврђеним карактеристикама претходних ратова подразумева се следеће: 1) да политички и економски чиниоци имају пресудан значај и утицај на рат; 2) одступање од пројеката рата; 3) да се смањује разлика у губицима и учешће цивила и војника у рату; 4) да је човек и даље одлучујући чинилац рата, и 5) да су последице ратних сукоба бројне и веома тешке, посебно за инфериорну и поражену страну.

Политички чинилац пресудно утиче на одлуку о уласку у рат и завршетку рата, као и на ангажовање одговарајућих потенцијала. Веома се тешко обезбеђује подршка сопствених грађана за учешће у рату и, још теже, подршка међународних организација и институција. Поред тога, савремени ратови су веома скупи, ресурси се брзо троше, тако да онај ко нема довољно материјалних резерви или међународну подршку тешко може да постигне успех у рату.

Од пројекта рата, без обзира на обим припрема и реалност предвиђања, најчешће одступа агресор који планира да се рат заврши за кратко време. Наиме, због непотпуног познавања противника знатно се продужавају ратни сукоби у односу на планирани ток, па се мења однос према том рату међународне заједнице и међународног јавног мњења, пре свега због великог броја цивилних жртава, хомогенизације становништва у нападнутој земљи и, у крајњем, промене састава и квалитета зараћених снага.

⁴ Сједињене Америчке Државе желе да у свакој интервенцији ангажују што већи број земаља, укључујући и деструктивне снаге земље жртве, не због поделе терета, већ због поделе међународне одговорности, при чему се осталим (или већини) земаља додељују маргинални задаци.

Будући да је у савременим ратовима најчешће захваћена целокупна територија нападнуте земље или, у локалним сукобима и грађанским ратовима, територије зараћених страна, да нема разлике између фронта и позадине и да се рат води на целој дубини ратишта, цивилно становништво више страда него у ранијим ратовима.⁵ Осим тога, све чешће се дејствује по цивилним објектима, чак и болницама, а изводе се и масакри над сопственим народом да би се за то окривила супротна страна.

Човек је, без обзира на убрзани развој и примену нових врста оружјања и ратне технике, и даље одлучујући чинилац: он одлучује о свим питањима значајним за његово вођење. Разлика је у томе што се од савременог ратника, посебно на руководећим дужностима, захтева висок ниво знања и способности.

Последице савремених ратова, поготову за слабију, инфериорнију и поражену страну бројне су и веома тешке. Поред разарања и уништења инфраструктуре, привреде, пада животног стандарда и поремећених билатералних и међународних односа, ствара се дугогодишње неповерење међу људима и народима који су међусобно ратовали. Такође, са завршетком рата не престају губици, већ се настављају годинама због заосталих минских поља, последица контаминације ратишта и стресова и траума изазваних ратом.

Еволуција својстава претходних ратова

У савременим ратовима еволуирале су неке карактеристике претходних ратова. То се, пре свега, односи на следеће: 1) све је већа интернационализација ратова, односно учешће и мешање страног чиниоца; 2) не воде се ратови између великих сила; 3) најчешћи су ратови у земљама у развоју; 4) прибегава се медијском обмањивању јавног мњења; 5) масовно учествују људи и ратна техника; 6) све је значајнија улога материјално-техничког чиниоца; 7) примењују се разноврсна борбена дејства, и 8) усавршена је ратна вештина.

Учешће страног чиниоца у ратним сукобима било којег нивоа изузетно је велико. Оно може бити јавно или тајно, али увек постоји због интереса великих сила. То ангажовање може да буде различито а засновано је на злоупотреби пропагандних, политичких, економских, војних, па и хуманитарних активности ради подршке само једној страни. Ратови се интернационализују учешћем страних држава (или њихових држављана) и ангажовањем међународних организација и институција.

---

⁵ Од укупног броја погинулих у Другом светском рату, 62 одсто чинили су цивили, а у агресији НАТО-а на СРЈ тај проценат је износио 75 одсто. У неким локалним и грађанским ратовима број погинулих цивила износио је и до 90 одсто (30 одсто погинулих била су деца).

Због равнотеже великих сила савремени ратови су најчешће грађански или регионални, и воде се на просторима земаља у развоју, пре свега због социјалних проблема. Због тога су у тим земљама изражени национализам, сепаратизам, диктатура и слично, па се прибегава најгрубљем насиљу и терору. У таквим околностима, због сопствених интереса, страни чинилац лако проналази сараднике, продуњује јаз између супротстављених снага и доводи до ратних сукоба.

Медијско обмањивање светског јавног мњења и прикривање циљева агресије значајна су карактеристика и тенденција свих савремених ратова. Наиме, агресор користи пропагандна и друга средства покушавајући да по сваку цену оправда агресију и да је сопственом и светском јавном мњењу прикаже као нужну ради „уразумљивања“ противника, тврдећи да је то једини начин да се реши настала криза. Сви значајнији медији стављају се под непосредну контролу владајућих политичких структура и државе да би се остварио постављени циљ, па су грађани земље агресора, али често и земље жртве, изложени таквом пропагандном и политичком притиску да најчешће прихватају и оно што није у складу са њиховим моралом, свешћу и рационалним понашањем.

У грађанским и локалним ратовима најчешће се ангажују укупни потенцијали земаља учесника рата, при чему најчешће преовладавају дејства на копну и наоружање треће или старије генерације. Ратом се захватају целокупне територије земаља (земље) учесника у ратном сукобу, а људи учествују у рату без обзира на то да ли желе рат, који постаје саставни део њиховог живота. Код великих сила ситуација је другачија: оне могу да економишу снагама и најчешће не користе копнене снаге, или их ангажују у ограниченом обиму. Тежиште у ангажовању снага је на космичким, ваздухопловним и поморским снагама, које дејства изводе са великих даљина, изван домаћаја снага браниоца.

Улога материјално-техничког чиниоца све је израженија. За савремено наоружање и опрему ангажује се мањи број људи, али су они стручни и високо образовани. Такво наоружање обезбеђује висок темпо ратних дејстава, маневар и преношење тежишта дејства са једног дела ратишта на други део без већих покрета снага. Такође, оно обезбеђује прикупљање и приказ података у реалном времену свим заинтересованим корисницима, уз повећану ватрену моћ и домет наоружања. Због тога се знатно повећава неборбени део јединица ради подршке и обезбеђења снага које непосредно изводе борбена дејства.

Особености савремених ратова

Савремени ратови имају неке особености које нису биле изражене у претходном периоду, као: инструментализовање међународних организација и институција; коришћење грађанских ратова као посредничких ратова; коалициони ратови; краће трајање ратова; тотални обу-

хват; увођење санкција као саставног дела рата; ангажовање паравојних и других ненаменских јединица и састава; дезорганизовање противничког система руковођења и командовања; масовно коришћење савремене ратне технике; коришћење космоса за ратна дејства; брже трошење снага и средстава; измењени значај простора и већи значај времена и простора; повећано учешће професионалних војника; већа улога специјалних јединица и дејстава; смањена могућност стратегијског изненађења и све сложеније позадинско обезбеђење.

Агресори увек теже да обезбеде подршку међународног јавног мњења, институција и организација за остварење сопствених циљева и учешће у рату. При томе ангажују иностране савезнике, пре свега неку велику силу, због њиховог утицаја у међународним организацијама и институцијама. Поред глобалних организација (ОУН, НАТО итд.) и регионалних (ОЕБС, ЕУ, Организација америчких држава, Афричка унија итд.) инструментализују се и специјализоване међународне организације и агенције ОУН, па чак и хуманитарне организације (Високи комесаријат УН за избеглице, Светска здравствена организација, Високи комесаријат за људска права, Међународни комитет црвеног крста итд.), као и међународне невладине организације (Лекари без граница и друге). Те организације и удружења пружају подршку и помоћ једној страни злоупотребљавајући свој положај (дотур наоружања и муниције и друге ратне опреме, пропагандно и обавештајно деловање, и слично), што није примерено таквим организацијама.

Велике силе у савременим условима све више покушавају да преко „посредничких ратова“ остваре сопствене циљеве на одређеном простору. Такве ратове најчешће планира заинтересована земља, а учеснице у рату им служе као средство за остварење циљева. У току рата заинтересована сила може да се укључи у рат и пружи подршку једној од зараћених страна. Најчешће се посреднички ратови организују и изводе као грађански ратови, при чему велике силе остварују сопствене интересе без непосредног учешћа сопствених оружаних снага и значајнијих материјалних средстава. Иницијатори таквих ратова су најчешће транснационалне и мултинационалне компаније и корпорације које су заинтересоване за експлоатацију природних богатстава која имају стратегијски значај, као и за коришћење јефтине радне снаге.

Ратови у којима се ангажују велике силе најчешће се организују као коалициони не толико због трошкова и материјалног обезбеђења, што такође није занемарљиво,⁶ већ првенствено због поделе одговорности пред светским јавним мњењем. Стварањем коалиције обезбеђују

⁶ У Рату у Персијском заливу више од 70 одсто трошкова рата (око 50 милијарди долара) финансирани су Јапан (око 10 милијарди долара иако није био непосредни учесник рата), Саудијска Арабија и Кувајт (око 26 милијарди долара).

се одговарајућа пропаганда и политичка и друга подршка свог и међународног јавног мњења и институција међународне заједнице.

Савремени ратови краће трају него ратови у прошлости. То се, пре свега, односи на регионалне ратове, док локални и, нарочито, грађански ратови могу да трају и дуже. Кратко трајање ратова условљено је великим трошковима и брзим трошењем људских потенцијала, као и немогућношћу одржавања подршке међународног јавног мњења због великих жртава међу цивилним становништвом и значајне информисаности људи у читавом свету. Наиме, тешко је одржати подршку у дужем периоду на основу лажних и пропагандних података, па владе великих сила губе ауторитет како у свету, тако и у својим земљама.

На територији државе жртве агресије, као и на простору на којем се одвија рат, савремени ратови захватају све области живота и деловања људи. Осим по војним циљевима, по правилу се дејствује и по цивилним објектима и инфраструктури противника, најчешће без селекције, што се назива „коллатералном штетом“ ради правдања пред јавним мњењем. Због тога је такав рат за земљу жртву агресије тоталан, док је за агресора, који се најчешће ангажује далеко од своје територије, селективан и дозиран према потребама везаним за реализацију постављеног циља.

Санкције су саставни део савременог рата. Примењују их велике силе и, често, међународне организације и институције. Могу да буду различитог садржаја, обима, трајања и ефеката. Циљ санкција је изоловање одређене државе, слабљење њене економске и војне моћи и спречавање приказивања стварног стања у вези с њом светском јавном мњењу. Најчешће су свеобухватне и реализују се у области политике, економије, привреде – све до спорта. У санкцијама највише страда недужно становништво.

У савременим ратовима све је веће учешће паравојних и других организација. То могу да буду групе или скупине различите оријентације и јачине, порекла и понашања, као и начина ангажовања и борбених вредности. Јављају се као страни плаћеници, групе верских фанатика, терористичке групе, криминалци или плаћене убице. Такве групације најчешће покушавају да се незаконито обогате, кроз пљачке и друга злодела, на туђој несрећи и патњи. Посебно је много таквих група у грађанским ратовима, где се организују против званичних државних органа и најчешће имају подршку сила заинтересованих за остварење сопствених интереса. Иако су изван било какве контроле, такве групе могу да се укључе и под јединствену команду регуларне војске. Од нерегуларних састава треба разликовати добровољачке јединице и појединце јер су они, по правилу, под командом званичних органа и институција руковођења и командовања и укључени су у састав регуларне војске.

Једно од основних правила савременог рата јесте и дезорганизовање руковођења и командовања супротне стране. Поред техничких мера које се предузимају у вези с тим, пропагандним и психолошким дејствима дискредитују се државни органи и личности ради уклањања са функција и довођења, уместо њих, личности које ће бити у функцији остварења циља противника.

Сва научна открића и достигнућа прво се примењују у војне сврхе. У сваком следећем рату користи се новија технологија, која је, пре свега заснована на електроници, која повећава маневарску способност јединица и убојну моћ, и обезбеђује комуникацију и приказ података у реалном времену на великом простору и између великог броја учесника у рату. Нова технологија обезбеђује савременим оружаним снагама дејства са великих даљина, изван домашаја наоружања нападнute земље, и брже и поузданије праћење циљева уз већу сопствену заштиту. Мале и средње развијене земље нису у могућности да опреме своје снаге таквом технологијом због високе цене на светском тржишту, али и због тога што моћне силе не желе да продају такву технологију. Та средства доспевају на светско тржиште тек када се произведу средства друге или треће генерације.

У савременим ратовима брзо се троше снаге и војни ресурси, што знатно више погађа мале и средње развијене земље. Ако немају међународну подршку, уз огромна физичка и психичка напрезања људи, жртва агресије трпи огромне људске губитке и штете на привредним објектима, инфраструктури и материјалним ресурсима зато што се дејства углавном изводе на њеној територији. Због тога се веома брзо доводи у ситуацију да не може успешно да се супротставља агресору а становништво губи поверење у коначан исход рата.

Простор је у савременим условима добио нови значај. Све више се у ратним дејствима користе космос и ваздушни простор а борбена дејства се изводе са великих даљина и висина, изван домашаја средстава старије технологије. Рељеф, хидрографија и климатски услови и даље су значајни за извођење ратних дејстава, нарочито копнених снага, али се њихов утицај све више смањује због увођења борбених средстава савремене технологије. Прикупљање података о противнику, савладавање водених и других препрека итд. много је лакше и ефикасније у садашњим условима. Међутим, применом тактичких поступака и мера, ако се сачувају сопствени ресурси, може се спречити ангажовање копнених снага непријатеља, што мора узимати у обзир сваки припадник оружаних снага.

Време као климатски и метеоролошки чинилац такође је претрпело одређене промене и значај. Савремена борбена средства омогућавају вођење борбених дејстава подједнако успешно ноћу као и дану, као и у сложеним метеоролошким условима. Основни проблем су ефекти дејства, који не могу да се сагледају и поред савремене технике. То се, пре свега, односи на људски чинилац и утицај ратних дејста-

ва на понашање и расположење људи. За прикупљање таквих података противник најчешће ангажује домаће издајнике и послушнике, али ни тада се подаци не добијају у реалном времену, па често могу да доведу агресора у заблуду и да га наведу на погрешне закључке.⁷

Савремена ратна техника, сложени садржаји борбених дејстава и скраћено време за доношење одлуке и употребу снага наметнули су потребу за већом професионализацијом оружаних снага, а за то је неопходно смањење оружаних снага, али и знатно већа финансијска средства. Такав приступ обезбеђује и све већу примену специјалних дејстава, односно формирање и опремање специјалних јединица. Ту спадају јединице за специјална и брза дејства, (реаговање) које морају, поред обучености, да буду и веома добро материјално обезбеђене. Мале и средње развијене земље најчешће немају довољно материјалних средстава за знатније опремање таквих састава, па се те снаге углавном користе за борбу против тероризма и спречавање изненађења.

Једна од значајних карактеристика савременог рата јесте мала могућност за стратегијско изненађење. С једне стране, велике силе отворено наступају и припремају агресију, док најсиромашније земље света, с друге стране, издвајају значајна средства за откривање индикатора агресије будући да је могуће изненађење на тактичком и оперативном нивоу јер нападач бира време и место напада. Поред тога, вежбовним активностима непосредно и пре почетка рата, уз изнуривање снага браниоца, агресор изводи прегруписавање снага, што може значајно да утиче на почетне резултате и, можда, на коначан исход рата.

Када је о позадинском (логистичком) обезбеђењу реч, јавља се контрадикторност: с једне стране велика је потрошња убојних и других средстава и осетљивост савремене технике, и повећан је број погинулих и повређених, док је, с друге стране, смањена војска, уводи се савремена модулarna техника и дејствује се с великих даљина убојним средствима велике разорне моћи. У таквим околностима неопходно је смањење великих транспортних капацитета, али и стручнији кадар и велика покретљивост снага. Већи проблем се јавља у случају учешћа у мировним операцијама које се изводе далеко од матичне земље, па је потребно веће ангажовање логистике за превозење и материјално обезбеђење снага које учествују у тим операцијама.

Основни садржаји савремених ратова

И поред великог значаја, места и улоге неборбених активности у постмодернистичкој теорији и пракси, и даље се сматра, посебно неки војни теоретичари, да је оружана борба основни садржај рата. Међутим, полазећи од савремених теоретичара који сматрају да је свет

⁷ Према проценама НАТО-а, у агресији на СРЈ 1999. године Војсци Југославије су нанесени знатно већи губици од стварних: 1. А – 35, 2. А – 20 и 3. А чак 60 одсто.

јединствен, да у њему нема непријатељстава, већ неслога, и да је мир у средишту пажње, односно да је мир основа односа у свету, долази се до тезе да је оружана борба крајње средство за решавање међусобних неслагања и проблема. Дакле, може се рећи да у савременим ратовима, поред осталих, постоје два основна садржаја: неборбене активности и оружана борба.

Неборбене активности се могу изводити самостално али су увек и саставни део оружане борбе. Оне обухватају активности у области информација, обавештајне и контраобавештајне, психолошке, хуманитарне и друге мировне активности које се спроводе ради остварења циља без употребе војне силе. Те активности се могу изводити под окриљем међународних организација (мировне) као званичне активности, појединачно или у оквиру савеза као тајне активности или комбиновањем те две врсте активности као у случају хуманитарних активности. Све су срачунате на остварење интереса без значајније употребе силе.

Оружана борба је била доминантна у модерничкој теорији и пракси, када су се постављени циљеви остваривали силом и физичким уништавањем противника. Одвијала се на бојном пољу, уз знатно гомилање снага, при чему су елементи борбеног распореда имали строго дефинисане задатке а руковођење и командовање је било централизовано. Маневар борбеним дејствима и изненађења мање су долазили до изражаја, а ради спречавања изненађења редовно је део снага задржаван у резерви. Снаге су ангажоване на класичан начин, а надмоћност се огледала, пре свега, у количини испалених пројектила и ангажованих снага.

Класична војна хијерархија и вођење рата не одговарају савременим условима. Превазиђени су линеарни и секвенцијални процес чију основу чине маневар, груписање (гомилање) снага и оружана борба. Децентрализована (мрежна) организациона шема вођења рата, према којој је знање, а тиме и моћ, равномерније распоређено долази све више до изражаја. Због таквог односа укидају се старе и успостављају нове границе одговорности: одговорност тима, а не појединаца. При томе сви субјекти долазе до потпуног изражаја и међусобно се везују вишеструким везама. У таквом рату нема фронта и нејасне су границе између офанзивних и дефанзивних дејстава. Због тога је ратна вештина постала сложена и мултидисциплинарна, и мора да пронађе решења и одговоре у вези с најновијим достигнућима у ратној техници и свим другим битним садржајима савременог рата.

Теоријско и практично обликовање савремених операција

С обзиром на карактеристике и садржаје савременог рата, може се закључити да се значајно морају мењати и теорија и пракса савреме-

них операција. У садашњим условима тежиште је на мировним и другим неборбеним операцијама, у којима се војска ангажује као сарадник а не као носилац операције. Војска ће и даље бити главни носилац борбених операција, које ће бити прожете бројним неборбеним активно-стима, за које се мора оспособљавати. То намеће потребу за променама како у теорији и пракси, тако и у области организацијско формацијске структуре (ОФС), професионализације и опремања војске.

Превазиђена је класична ОФС. Савремене војске се организују на модулрном принципу, што значи да ће мањи састави бити осамостаљени за обављање задатака. То ће им омогућити лаку прилагодљивост ситуацијама, вишеструку употребу и покретљивост. Самим тим ОФС повратно делује на теоријско и практично обликовање операција.

У неборбеним операцијама тежиште је на мировним операцијама, за које је, зависно од циља, неопходно веће или мање ангажовање војске. Операције наметања мира могу да поприме и обележја борбених операција, што зависи од спремности и отпора земље жртве. У осталим мировним и другим неборбеним операцијама ограничена је употреба силе и борбене технике и углавном су усмерене на раздвајање зараћених страна, одржавање реда и мира и пружање помоћи угроженом становништву. Самим тим војне јединице морају да се обучавају за ограничену примену силе и операције које се разликују од класичних операција.

Борбене операције најчешће почињу неборбеним и противтерористичким дејствима а касније еволуирају у оружане операције. При томе се команде сусрећу с проблемима везаним за цивилно становништво јер се повећава број избеглих, расељених и на други начин угрожених цивила. Нема класичног фронта и зоне, као ни стриктне границе између офанзиве и дефанзиве. Све операције су интердисциплинарне – непрекидно се изводе и офанзива и дефанзива у оквиру једне операције или рата. То је у теорији и пракси контрадикторно јер се, с једне стране, захтева широка оспособљеност и, с друге стране, због софистициране технике и борбених комплета, уска специјализација. У теорији и пракси мора да се нађе одговор на то питање.

Последњих година поједини војни теоретичари и припадници Војске СЦГ заступају тезу да не постоје операције и оператика. Разлог за то су два погрешна приступа: 1) некритичко прихватање теорије НАТО-а због непосредног окружења државне заједнице СЦГ земљама чланицама НАТО-а и „Партнерства за мир“ и 2) заступање тезе појединих теоретичара и руководећих структура у војсци СЦГ, створене у модернистичком добу, да је предмет оператике борбена операција. Ни једни ни други не прихватају чињеницу да је у области ангажовања војске дошло до значајних промена. Иако сви у свету сада осуђују физичко насиље и прекомерну употребу силе, мале и средње развијене земље, ради очувања сопствене државе, морају да анга-

жују своје укупне потенцијале, укључујући и војску. Без обзира на то да ли је безбедност тих земаља угрожена на регионалном нивоу или грађанским ратом, проблем ће морати да решавају првенствено неборбеним активностима, па тек у крајњем употребом силе. У супротном, наићи ће на осуду међународног јавног мњења да угрожавају безбедност у региону. За земљу жртву такве активности имају стратегијски значај. У одређеном тренутку те активности попримају димензију операције због циља који се жели постићи, као и због ангажованих снага. Дакле, предмет изучавања оператике није више борбена, већ мултидисциплинарна операција, у којој ће првенствено бити ангажовани државни органи и организације, уз подршку војске и међународних организација. Стога се под реорганизацијом војске не подразумева само њено смањење према захтевима међународних субјеката, већ првенствено промене у схватањима припадника војске и стварање нове организације.

За нову организацију неопходна је нова теорија и пракса употребе војске. На основу искуства, и сукоби у савременом добу, у којима је сила била доминантна, завршавани су преговорима под окриљем међународних институција. Војска се мора првенствено оспособљавати, кроз теорију и праксу, за неборбене операције, затим за специјалне, па тек у крајњем за борбене операције и употребу силе. Мора се, дакле, оспособљавати за борбу знањем против силе. Уместо ешелона и резерве, оперативни распоред ће имати снаге за офанзивна и снаге за дефанзивна дејства у свим областима ратног сукоба. Својим активностима мораће да присили супротну страну на прекомерну употребу силе, да нападне објекте који имају посебан значај и заштићене зоне, чиме ће себи обезбедити непосредну међународну подршку за коначно остварење постављеног циља.

Литература:

1. Љ. Гавриловић, *Противелектронска борба у операцијама КоВ*, ВИЗ, Београд, 2003.
2. М. Ковач, Б. Форца, *Историја ратне вештине, период 1920–2000*, ВИЗ, Београд, 2000.
3. С. Микић, *Поглед на рат*, ВИЗ, Београд, 2003.